

□ Анотації

□ **АЛЕКСАНДРОВА О. О. «Національна картина світу» як культурна парадигма творчості Г. Свиридова** ■ Пропонується аналіз естетичних засад творчості Г. Свиридова як увиразнення фундаментальної культурної парадигми – національної картини світу. Позначаються параметри репрезентації «національної картини світу» в творчості композитора – наслідування традиції та релігійний досвід (духовність народу), що обумовлюють його музичний логос (систему національно-визначеної музичної мови). Резюмується, що мистецтво Г. Свиридова демонструє стилістичну єдність, яка обумовлена духовною християнсько-православною традицією з її соборним началом, що найбільш повно втілене у вокально-хорових творах майстра. ■ **Ключові слова:** національна картина світу, російська музична культура, православний світ, духовно-релігійні витoki хорової творчості Г. Свиридова.

□ **АРКАДІН-ШКОЛЬНИК О. А. Живий оркестр на сцені** ■ Усталиття фонограм та звукових комп'ютерних технологій жива музика, яка звучить з театральних підмостків, набуває особливої цінності. Метою презентованого дослідження є узагальнення унікального режисерського досвіду використання живого оркестру безпосередньо на драматичній сцені у якості активного повноправного учасника сценічної дії. Багаторічна практика режисерської роботи в театрі переконала автора статті у тому, що жива музика у спектаклі – величезний нереалізований змістовний шар, що грає важливу роль у його власній творчості та в змозі надихнути ще не одне покоління молодих режисерів. ■ **Ключові слова:** оркестр, драматичний театр, сцена, актор, акторська школа, режисура, музика у спектаклі.

□ **БАРАН Т. М. Особливості й завдання цимбального шкільництва в Україні** ■ Визначаються параметри цимбального шкільництва в Україні та історичні й культурні умови, за яких були сформовані три основні українські цимбальні школи – Київська, Львівська та Харківська. Сформульовано ознаки цимбальної школи: інтерес до цимбалів; їх широке практичне застосування; фаховий підхід до шкільництва на інструменті; активна позиція педагога-лідера; наявність творчого ядра музикантів-популяризаторів художніх і дидактичних ідей цимбального шкільництва; виробничих потужностей і майстрів, які здатні виготовляти якісні музичні інструменти. На базі особистого збору статистичних даних та їх аналізу автор пропонує диференційовану якісну характеристику регіональних осередків цимбального шкільництва в Україні. ■ **Ключові слова:** цимбальна школа, шкільництво, аперцепція, цимбальний осередок, концертні цимбали системи «Шунда», пальцятки, Леонід Гайдамака, Олександр Незовибатько.

□ **БЕВЗ М. В. Публіцистика Валентина Борисова як композиторська естетична програма** ■ Узагальнюється масив газетних та жур-

нальних статей відомого харківського композитора В. Борисова (1901–1988), в яких репрезентується художньо–культурна ситуація 1920–1930 рр. в Україні і простежується процес формування авторського кредо майстра як представника своєї творчої генерації. Публіцистичний спадок В. Борисова демонструє стійку спрямованість його оптимістично налаштованої думки на живі питання існування й розвитку музики, композиторського професіоналізму, на проблеми виховання естетичної культури слухача та активний пошук шляхів їх вирішення. ■ **Ключові слова:** публіцистика В. Т. Борисова, аналіз діяльності музично–громадських організацій 1920 рр., ВУТОРМ, АПМУ, В. Т. Борисов–рецензент, естетичні погляди В. Т. Борисова.

□ **БЕЛІЧЕНКО Н. М. Хоральні фугети Баха: жанрово-історичний контекст** ■ Розглянуто автономну, незалежну від фуги, стійку жанрову специфіку хоральної фугети Й. С. Баха в її історичному контексті. Проаналізовано витоки фугети, що ведуть до коротких органних п'єс літургійного призначення (версів або версетів). Виявлено необхідність оновлення наукового підходу до жанрової специфіки фугети Баха як наступниці органної хоральної обробки, а також до співвіднесення її основних елементів з фугою. ■ **Ключові слова:** фуга, фугета, хоральна обробка, версет.

□ **БЕЛІК-ЗОЛОТАРЬОВА Н. А. Хорові сцени опери Г. Майбороди «Ярослав Мудрий» як відображення теми «народ і влада»** ■ Здійснюється аналіз особливостей хорової драматургії твору і функцій хорового чинника на кожному етапі розвитку дії. «Ярослав Мудрий» – тип епіко-історичної опери з драматичними та психологічними елементами. Виведення на сцену народу як активно діючої сили призвело до ускладнення драматургічного навантаження хору. Хоровий компонент опери реалізується у різноманітних функціях: дійовій, алюзивно-історичній, жанрово-побутового й контрастного тла, коментуючій та ін. Обґрунтовується необхідність сучасного перегляду ролі хору в оперному цілому та наголошується, що тематика опери, затребувана в 70 рр. ХХ ст., залишається актуальною й сьогодні. ■ **Ключові слова:** оперно-хорова творчість, оперно-хорова драматургія, оперно-хоровий симфонізм, драматургічні функції хору.

□ **БОРИСЕНКО М. Ю. Художник та його час: Нінель Лібероль – музикознавець і письменниця-мемуарист** ■ Стаття відкриває аудиторії спеціалістів ім'я харківського музикознавця і письменниці, випускниці теоретико-композиторського факультету Харківської консерваторії (1951), автора чотирьох виданих книг у жанрі документальної прози, дві з яких – «Монолог из зрительного зала» (1999) і «Волны музыки» (2011) включають понад 30 літературно-історичних нарисів про життя музично-театрального Харкова з 30-х рр. ХХ ст. до сучасності. Пов'язані з тематикою книг Н. Лібероль архівні документи є об'єктом спеціального дослідження у даній публікації, яка написана в жанрі проблемного нарису-діалогу, що порушує питання вивчення регіональних культурних традицій. ■ **Ключові слова:** регіоналістика, проблемний

нарис-діалог, «художній документ» епохи, музично-театральний Харків, теоретико-композиторський факультет Харківської державної консерваторії.

□ **ГРИЦУН Ю. М. Категорія прекрасного як смислового домінанта музичної спадщини Ігоря Ковача** ■ Аналізується емоційно-етичний зміст образного світу Ігоря Ковача (1924–2003) – видатного представника харківської композиторської школи. Смисловою домінантою багатогранної творчості майстра виявляється сфера Прекрасного, яка тлумачиться ним як триєдність Краси, Любові, Добра, що визначає позитивну спрямованість його творів. Стверджуючи незотлінність вищих цінностей життя, оптимізм, романтичну свіжість почуття, творчість І. Ковача виділяється на фоні душевного надлому та внутрішньої суперечливості мистецтва ХХ ст. ■ **Ключові слова:** Ігор Ковач, категорія Прекрасного, Красота, Коханя (Любов), Добро, симфонічна музика, музично-сценічні жанри, ораторія, пісні.

□ **ЖЕРЗДЄВ О. В. Критерії класифікації струнно-щипкових інструментів: «образи» звучання і виконавські технології** ■ У статті розроблено оригінальний органологічно-стильовий підхід до вибору критеріїв класифікації струнно-щипкових хордофонів. Запропоновано дві групи критеріїв: 1) історико-стильова (роль інструментів у еволюції музичного мислення); 2) технологічна («образи-стили» інструментів у практиці суспільного музикування). Систематизовано складові цих класифікаційних груп, до першої з яких входять історичний, стильовий, парадигмальний музикологічні підходи, що поєднуються в рамках органологічної теорії, до другої – характеристики індивідуальних особливостей кожного окремого інструмента. ■ **Ключові слова:** стиль в музиці, інструментальний стиль, органологія, струнно-щипкові хордофони, критерії класифікації інструментів струнно-щипкового сімейства.

□ **ІВАНОВА Ю. М. Шляхи вивчення хорознавства** ■ Стаття є спробою осмислення хорознавства як цілісної наукової системи. Розгляд функцій хорової культури у межах соціуму стає науковою базою для уточнення сучасного змісту поняття «хорознавство». Аналізуються та узагальнюються існуючі погляди на шляхи розвитку хорознавства як наукової галузі. Резюмується, що розвиток хорознавства залежить від ядра, центру, що стає базовим для певного напрямку досліджень. У свою чергу, шляхи вивчення хорознавства можуть бути уподібнені герменевтичному колу, що вибудовується у комплексній діалектичній взаємодії цілого та його часток. ■ **Ключові слова:** хорова культура, хорознавство, теорія та історія хорового виконавства, хорознавча думка.

□ **ІЛЬЄНКО М. М. Трубне мистецтво у світлі онтологічних засад музичного виконавства** ■ У статті розглянуто фундаментальні поняття «музика» та «гра» у застосуванні до виконавського мистецтва, зокрема, до мистецтва гри на трубі. За вихідну точку взято концепцію ігрових форм мистецтва (Й. Хейзінга), в якій виділено генетичну основу «гри» як «музики», представленої

через мистецтво гри на інструменті. Виявлено роль і значення трубного мистецтва, витоки якого сягають у глибоку давнину (ритуали, військова музика, побутові жанри). Здійснено екскурс в історію труби як багатофункціонального інструмента, придатного і для відтворення кантиленної мелодики, і для віртуозної гри «блискучого» стилю. ■ **Ключові слова:** музика як «гра», музичне виконавство, виконавський стиль, віртуозність, мистецтво гри на трубі.

□ **КАУШНЯН Я. М. Мистецтво сольного співу в світлі єдності та відмінностей категорій «музика» і «гра»** ■ Мистецтво сольного співу розглядається в аспекті взаємодії категорій «музика» і «гра». Здійснена систематизація відомостей про еволюцію вокального мистецтва демонструє, як спів, що вийшов із синкрези поезії, музики й танцю, стає «високотехнологічним» мистецтвом володіння голосом, зберігаючи первісну ігрову природу, властиву музиці. Вказується на можливість «безтекстового» застосування голосу в якості «інструмента гри», що є теоретично новим підходом до вивчення вокального мистецтва у таких його жанрах, як вокаліз і концерт для голосу з оркестром. ■ **Ключові слова:** музика, гра, спів, мистецтво сольного співу, функції вокальних голосів, «текстовий» і «безтекстовий» спів, вокаліз.

□ **ЛУКАШЕНКО Н. О. Феномен діалогу в контексті фортепіанної творчості В. П. Задерацького** ■ У статті розглядаються основні позиції, які свідчать про діалогічність творчого методу В. П. Задерацького, шляхом конкретизації сутності феномену діалогу як стилеутворюючого фактору в його фортепіанних творах. За методологічну основу аналізу обрано класифікацію рівнів діалогу О. Самойленко й типологію форм діалогу О. Котляревської, котрі є своєрідною екстраполяцією концепцій М. Бахтіна та В. Біблера на царину музичного мистецтва. ■ **Ключові слова:** діалог, фортепіанна творчість, В. П. Задерацький, творчий метод.

□ **МИСЛАВСЬКИЙ В. Н. Фільми про сучасність в українському кінематографі 1920-х** ■ На основі широкого спектра маловідомих публікацій в українській та російській пресі 1920–1930 рр. у статті вперше розглядається розвиток виробництва фільмів про сучасність в українському кінематографі в зазначений період. Аналізується вплив політичної кон'юнктури на тематику фільмів і праця українських кінематографістів, які перебували під жорстким тиском радянської цензури – джерела внутрішньої драми багатьох режисерів та сценаристів, які були позбавлені можливості адекватно втілити на екрані власне відчуття сучасності. ■ **Ключові слова:** історія кіно, УРСР, ВУФКУ, кіновиробництво, побутові та виробничі теми у кінематографі.

□ **ПІНЧУК О. Г. Всеволод Топілін: людяна інтонація (штрихи до портрета піаніста)** ■ На основі зібраних автором спогадів сучасників у даній публікації розкривається виконавський аспект творчої діяльності видатного

піаніста ХХ ст. В. Топіліна. Незважаючи на те, що у силу драматичних обставин життя він був позбавлений великої сцени та публічної слави, В. Топілін постає як унікальна творча особистість, феноменально обдарований музикант, геніальний піаніст, талановитий та мудрий педагог, що створив наприкінці життєвого шляху власну піаністичну школу в Україні. ■ **Ключові слова:** В. Топілін, фортепіанне виконавство та педагогіка, піаністична школа В. Топіліна, українська фортепіанна школа.

□ **ПОГОДА О. В. Фортепіанні фантазії Й. Н. Гуммеля в аспекті жанрово-стильових взаємодій** ■ Відсутність єдності поглядів не тільки на якісну сторону фантазій Гуммеля, але й на їх кількість викликає нагальну необхідність їх вивчення. У статті здійснюється диференціація фантазій Гуммеля за типами трактування жанру. У якості провідного конструктивного принципу, що зумовив особливості інтерпретації Гуммелем жанру фантазії, названий жанрово-стильовий синтез, який охоплює моделі минулого (барочна фантазія, твори Моцарта), досвід сучасників (Бетховен) та передує зразкам майбутнього стилю романтиків (Шуберта, Шопена). ■ **Ключові слова:** фантазія, жанр, стиль, синтез, функція, віденський класицизм.

□ **ПОСВАЛЮК К. В. Концерти для труби з оркестром М. Бердієва: жанрово-стильова та виконавська специфіка** ■ У статті вперше запропонований виконавський аналіз усіх трьох Концертів М. Бердієва (1921–1989), одного з фундаторів національної академічної школи гри на трубі, що враховує як особливості композиційно-драматургічних рішень, так і специфіку солюючого інструмента, котрим автор Концертів досконало володів. Користуючись моделлю одночастинного концерту-поєми, типовими формальними конструкціями (сонатна форма із дзеркальною репризою), М. Бердієв орієнтується на різні художньо-образні й техніко-віртуозні ресурси труби й оркестру, що й визначає індивідуальне обличчя кожного з Концертів. ■ **Ключові слова:** жанр концерту, Концерти для труби з оркестром М. Бердієва, М. Бердієв-композитор, виконавський ресурс соліста-трубача у Концертах М. Бердієва.

□ **РАДКЕВИЧ Ю. М. Цикл вокальних мініатюр як синтез ліричної поезії і музики: теоретичні аспекти вивчення жанру** ■ Наукова новизна статті полягає в узагальненні наявних відомостей про вокальний цикл, а також в розповсюдженні на його природу буттєвих і художніх основ жанру музичної мініатюри у сфері вокального (пісенно-романсового) музикування. Цикл вокальних мініатюр постає як укрупнення одиначної мініатюри до розряду масштабної концертно-камерної музичної форми, віддзеркалюючи принцип «мале у великому». Головним фактором поєднання у парі «музика і слово» є музично-інтонаційне начало, безпосередньо пов'язане із категоріями стилю і жанру в музиці. ■ **Ключові слова:** жанр і стиль в музиці, вокальна мініатюра, цикл вокальних мініатюр, слово і музика в вокальній циклізації, типи вокальних циклів.

□ **САВЧЕНКО Я. О. Літургія «Київська» Р. Твардовського: логіка смислоутворення** ■ Аналізується один з масштабних духовних творів польського композитора, що демонструє як католицьку, так і православну складові течії *musica sacra nova* у польській хорівій культурі. Написана для української православної церкви за чином Св. Іоанна Златоуста, Літургія синтезує інтонації знаменового співу та григоріанського хоралу, різні форми багатоголосся, серед них – поліфонічні, поєднуючи полярні принципи розвитку – динамічний стадіальний («крещендуючий»), що втілює сакральну числову символіку, та скріпний арковий. Концепція Літургії – яскравого прикладу екуменізму у мистецтві – стверджує єдність прагнення людства до Бога. ■ **Ключові слова:** літургія, композиторська інтерпретація, метод синтезу, *musica sacra nova*, польська хорова культура.

□ **САХНО І. Л. Поміркване роздільномовлення** ■ У реаліях сьогодення церковна мова неминуче рухається в бік поступової адаптації її до побутової. За цих умов практика церковного співу пропонує деякі підказки на шляху до позитивного розв'язання проблеми – збереження необхідного лексичного мінімуму для підтримки величної краси відправи, найважливішою умовою якої є добре чутна артикуляція словесного тексту. В статті ведеться про традиційне напівголосне розмежування суміжних приголосних звуків та про необхідність їх повернення в поміркованих пропорціях до практики православного богослужіння як способі оптимізації проблемної ситуації. ■ **Ключові слова:** православне богослужіння, псалмодія, знаменовий спів, роздільномовлення, вокальна артикуляція.

□ **СЕРДЮК О. В. Іра Маланюк: на шляху до Ріхарда Вагнера** ■ У статті досліджуються маловідомі факти творчої біографії видатної української співачки Іри Маланюк. На основі іноземних джерел та опублікованих у перекладі біографічних матеріалів співачки висвітлюється її складний, але художньо продуктивний творчий шлях, зокрема, опанування нею вагнерівської оперної спадщини, яка відповідала її вокальному амплуа – меццо-сопрано. Резюмується, що співачка достойно репрезентувала українське сприйняття світу вагнерівських образів, продовжуючи традиції, закладені її славетною родичкою – Соломією Крушельницькою. ■ **Ключові слова:** Іра Маланюк, Байройтський оперний фестиваль, етапи опанування вагнерівського оперного репертуару.

□ **СЕРДЮК Я. О. Категорія «ідеальне» і концепт «віртуальне» у вивченні феномена музичного твору** ■ У статті розглядаються особливості та перспективи використання концепту віртуального у його відношенні до категорії ідеального при вивченні музичного твору як специфічного феномена. Аналізується походження філософських термінів «концепт» та «категорія», спільне та розбіжне у їх смислому наповненні. Робиться висновок щодо значно більшого оперативного потенціалу та універсальності концепту «віртуальне» в проєкції на всю різноманітність проблематики музичного твору порівняно з категорією іде-

ального. ■ **Ключові слова:** музичний твір, концепт, категорія, віртуальне, ідеальне.

□ **СТАНИЧНОВ О. О. Головні стилістичні ознаки сецесії в картинах польських майстрів** ■ Станковий живопис модерну («сецесії») в Польщі заслуговує на особливу увагу як унікальне явище, що виникло на ґрунті загальноєвропейського розвитку мистецтва. Здійснене дослідження націлене на розкриття цієї самобутності за допомогою аналізу дії головних стилеутворюючих факторів мистецтва модерну – лінії та ритму – у композиційно-пластичних побудовах картин польських майстрів. Лінійна пластика форм, динаміка ритму, що веде до орнаментальності й декоративності, символіка рослинних й тваринних мотивів, яка не відривається й від національного коріння, утворюють своєрідний світ образів полотен польської сецесії, його психологічні та філософські підтексти. ■ **Ключові слова:** сецесія, польський живопис, стилістичні ознаки, лінія, ритм, орнамент, символіка рослинних й тваринних мотивів.

□ **СТОГНІЙ В. Т. Поліфонічні твори Олени Борисівни Гнатовської** ■ Стаття є фрагментом дослідження, що присвячене творчій спадщині О. Гнатовської. В ній проаналізовані П'ять інвенцій та Два канони з посібника «Школа фортепіанної гри». У поліфонічних творах О. Гнатовської відбиваються провідні риси її авторського почерку: проникливий ліризм, високий професіоналізм в опрацьованні матеріалу, глибоке розуміння особливостей поліфонічної техніки та яскрава образність, що робить їх надзвичайно корисними для професійного зростання учня як у технічному, так і в художньому аспекті. Вперше надаються методичні рекомендації для виконання цих поліфонічних творів. ■ **Ключові слова:** багатоголосся, поліфонія, темброва багатоманітність видобування звуків, аплікатура, навчальний репертуар піаніста.

□ **У ХУН ЮАНЬ. Взаємодія жанрових рис «поезії вод і гір» (шаншуй) і німецької kunstlied у китайській художній пісні (на прикладі аналізу твору Цін Чжу «Велика ріка тече на Схід. Медитації ріки» на вірші Су Ши)** ■ У дослідженні вперше встановлюються: 1) риси типологічної спільності творчих індивідуальностей середньовічного поета Су Ши та композитора ХХ ст. Цін Чжу; 2) діяхронні типологічні зв'язки між явищами єдиного національного поля (взірцями середньовічної поезії і композиторської творчості ХХ ст. у китайській культурі) і такими, що належать віддаленим національним хронотопам (німецька kunstlied – китайська художня пісня ХХ ст.); 3) результати синтезу різних національних, стильових і жанрових традицій у китайській художній пісні: трансформація структури поетичного тексту на кшталт німецької kunstlied наскрізного (баладного) типу, наявність широко трактованого ремінісцентного принципу та ін.). ■ **Ключові слова:** китайська художня пісня, китайська «поезія вод і гір» (шаншуй), kunstlied.